

FÆLLESSKABET FANØ

Plan for udvikling af et bæredygtigt Fanø

Udarbejdet af §17 stk. 4 udvalget for Grøn omstilling og bæredygtighed

Vedttaget i Fanø Byråd 21. september 2020

Fanø
Kommune

Læsevejledning

Dette dokument er § 17 stk. 4-udvalgets anbefalinger til, hvordan Byrådet kan arbejde for et mere bæredygtigt Fanø. Planen skal læses således:

Første del (side 1-9) beskriver baggrunden for udvalgets arbejde, herunder dets sammensætning og mødestruktur. Udvalget har formuleret en fælles vision, som vil blive pejlemærket for øens udvikling i fremtiden. Visionen understøttes af en række arbejdsprincipper, som Fanø Kommune skal arbejde ud fra, hvis kommunen vil agere som foregangskommune og skabe de rette rammer for bæredygtig udvikling.

Anden del (side 10-24) beskriver syv vigtige temaer, som afspejler udvalgets prioritering inden for bæredygtighed på Fanø. Listen af temaer er udtømmelig, men disse syv er udvalgt, da det er her, Byrådet og øens befolkning kan gøre den største indsats i første omgang. Under hvert tema er der en række målsætninger, samt idéer og tiltag, som gør planen operationel for kommune, virksomhed, borger og som fællesskab.

Indholdet i planen er i tråd med en lang række af de øvrige planer, strategier og politikker i Fanø Kommune, herunder:

- Fanø Kommuneplan 2017-2021
- Tematiske fokusområder 2018-2021
- Fanø Kommunes affaldsplan 2017-2022
- Energistrategi for Fanø Kommune 2035
- Velfærdsstrategien 2017-2021
- Erhvervspolitik 2020-2025
- Kultur-, fritid- og idrætspolitik 2019-2023
- Sundhedspolitik 2019-2023

Bæredygtighedsplanen skal derfor ikke ses som et enestående dokument, men som en plan, der binder Fanø Kommunes udvikling sammen på tværs af interesser og tematikker, og som understøtter de ovenstående dokumenter.

Læs mere på www.fanoe.dk

Indhold

Resume	Side 3
Forord	Side 4
Indledning	Side 5
Hvorfor?	Side 7
Principper for arbejdet	Side 8
'Fællesskabet Fanø'	Side 9
Temaer, mål og indsatser	Side 9
Bæredygtig og cirkulær økonomi	Side 11
Bæredygtig turisme	Side 14
Bæredygtigt bygger	Side 16
Bæredygtige fødevarer	Side 18
Biodiversitet	Side 20
Genbrug	Side 22
Bæredygtig transport	Side 24

Resume

Hvorfor?

Vi vil arbejde for at styrke bæredygtigheden på Fanø fordi

- Vi vil give den bedste version af Fanø videre til den næste generation
- Vi vil give mennesker de bedste rammer for at leve gode, meningsfulde liv
- Vi vil som lokalsamfund være resiliente og i stand til at tilpasse os de forandringer, som fremtiden bringer

Vision

Fællesskabet Fanø er overskriften for den vision, som skal guide arbejdet med bæredygtighed på Fanø:

I fremtiden bidrager alle på Fanø via små og store indsatser til den grønne omstilling. Alle ved, at de kan gøre en forskel og tager ansvar for deres egne handlinger. Bevidstheden om, at mennesker og natur er forbundet er stærk, og det er med til at styrke oplevelsen af sammenhæng. Fanø er et fællesskab, man har lyst til at være en del af - Et fællesskab man både rejser og flytter til for at indgå i.

Temaer

Bæredygtighedsplanen peger på 7 temaer, som er vigtige at tage fat på i arbejdet med udviklingen af et bæredygtigt Fanø. I det følgende er målene for de temaerne ridset op.

Økonomi. Målet er at skabe en bæredygtig økonomi på Fanø, hvor den økonomiske vækst der skabes hos den enkelte borger, hos virksomheder og i kommunen som helhed bidrager til lokalsamfundets udvikling og kommer mennesker og natur til gode. Der skal tænkes cirkulært, så ressourceforbruget sættes ned og ressourcerne i stedet kan skabe værdi mange gange.

Turisme. For virksomhederne på Fanø såvel som for Fanø Kommune er målet, at man skal påvirke turisternes adfærd, markedsføre Fanø på bæredygtighed, drive sin egen virksomhed bæredygtigt og påvirke sine samarbejdspartnere til at gøre det samme.

Byggeri. Målet er, at sommerhuse, helårsboliger og øvrige private og offentlige byggerier på Fanø opføres, renoveres og drives bæredygtigt. Byggeriet er af høj kvalitet -det står i mange hundrede år, og byggematerialerne kan bruges igen og igen. Fanøs håndværkere skal være kendt for at have den nyeste viden om bæredygtigt byggeri.

Fødevarer. Målet er, at der produceres og forarbejdes gode fødevarer på Fanø på en bæredygtig og forsvarlig måde og at fastboende og turister spiser de fødevarer der er produceret og forarbejdet på Fanø og i resten af regionen.

Biodiversitet. Målet er at Fanøs unikke og mangfoldige natur, herunder plante- og dyreliv, forbliver af høj kvalitet, at biodiversiteten styrkes, og at alle gennem formidling og vidensudveksling kender til, hvordan den kan næres og plejes.

Genbrug. Målet er, at gøre det lettere at genanvende, skabe bevidsthed omkring kvaliteten af et produkt og dyrke det fællesskab som opstår, når man reparerer, upcycler og deler. På den måde vil Fanø kunne reducere CO2 aftrykket og bruge produkter ansvarligt og bæredygtigt.

Transport. Målet er at mindske CO2 udledningen og at gøre det attraktivt for turister og fastboende at vælge den fossildrevne transport fra. Det skal være nemt at færdes til fods og på cykel og at vælge ikke-fossildrevne transportmidler. Infrastrukturen skal gøre dette muligt.

Forord

Denne bæredygtighedsplan er baseret på dialogmøder i §17, stk. 4 udvalget for grøn omstilling og bæredygtighed på Fanø.

Planen er resultatet af anden fase af det arbejde, som §17, stk. 4 udvalget i denne byrådsperiode har til opgave at aflevere til politisk behandling i Byrådet – konkrete anbefalinger om, hvilke indsatser der skal prioriteres fremadrettet.

Udvalget har ladet sig inspirere af film, byvandring, besøg på Samsø og FN's 17 verdensmål. Medlemmerne har udvekslet erfaringer og synspunkter med henblik på at opnå en fælles forståelse af bæredygtighed, opgavens omfang og mål samt i sidste ende at udvikle en fælles vision for bæredygtighed og grøn omstilling på Fanø.

Arbejdet har været præget af engagement og dyb interesse for fremtidig nytænkning og nye initiativer for mere bæredygtig udvikling på Fanø - men også respekt for, hvad der synes realistisk, så alle borgere, sommerhusejere og gæster hver især efterfølgende kan bidrage til øget bæredygtighed og se sig selv i nye fremtidige roller.

Udvalget har både bevæget sig i de højere luftlag, men også været betydelig optaget af realistiske mål og forslag til nye nødvendige mål for den enkelte borger og civilsamfundet på Fanø. Processen har været konstruktiv hele vejen igennem udvalgets arbejde.

Udvalget afleverer nu sit forslag til Bæredygtighedsplanen og håber naturligvis, at vision, målsætninger og forslag til tiltag vil indgå i det videre arbejde med bæredygtighed og grøn omstilling på Fanø.

Alle de borgere, der har været involveret i udvalgets arbejde er motiverede og klar til at bidrage til den grønne omstilling og udviklingen af et mere bæredygtigt Fanø. Vi vil i Fanø Kommune gå forrest i det arbejde og stille krav til os selv og hinanden.

Niels Heinel
Formand for §17. 4 udvalget for grøn omstilling og bæredygtighed

August 2020

Indledning

Baggrund for Bæredygtighedsplanen

Denne bæredygtighedsplan er resultatet af fase 2 i §17. 4 udvalgets arbejde, hvor medlemmer af byrådet sammen med en række borgere fra oktober 2019 til august 2020 har arbejdet med grøn omstilling og bæredygtighed på Fanø.

Rammerne for §17.4 udvalget er beskrevet i kommissoriet af 20. august 2018, samt i et tillæg til kommissoriet, vedtaget 16. september 2019, der skærpede fokus på en række bæredygtige temaer. I kommissoriet inddeles arbejdet i tre faser:

Fase 1 af udvalgets arbejde resulterede i foråret 2019 i en Strategisk Energiplan 2035 (vedtaget i Byrådet den 17. juni 2019). Planen sætter som ambition, at andelen af vedvarende energi i kommunens energiforsyning øges til 70% inden 2035.

Fase 2 omhandler udarbejdelsen af en Bæredygtighedsplan (forventes vedtaget i Byrådet den 21. september 2020), der skal tegne indsatsen for bæredygtig udvikling i Fanø Kommune. Produktet læser du her.

Fase 3 sættes i gang i efteråret 2020, og har fokus på klimasikring (forventes vedtaget inden sommer 2021).

Udvalget består af tre byrådsmedlemmer, som går igen i hele udvalgets periode. I hver fase inviteres derudover en række aktører/borgere med i udvalget, som enten har en særlig interesse eller særlig viden om emnet. I fase 1 deltog bl.a. repræsentanter for forsyningselskaber, borgere og grundejerforeninger. I forbindelse med Bæredygtighedsplanen (fase 2) blev deltagerne udvalgt af byrådsmedlemmerne på baggrund af en motiveret ansøgning.

Medlemmerne af §17 stk. 4 udvalget har i fase 2 været:

Niels Heinel (formand, byrådsmedlem)
Erik Nørreby (næstformand, byrådsmedlem)
Karen Jeppesen (byrådsmedlem)
Steen Gleerup
Mille R. Larsen
Rikke Lunding Iversen
Tom Vestergård
Ny Weisser Øhlenschläger
Mette Nørby Jensen

Et **§17 stk. 4 udvalg** er betegnelsen for et midlertidigt politisk udvalg, som ned sættes til at varetage særlige opgaver eller fungere som et rådgivende udvalg for byrådet. Udvalget får også en ekstraordinær mulighed for at invitere udefrakommende gæster/aktører ind, som kan rådgive og bidrage til udvalgets arbejde.

Proces for arbejdet

I oktober 2019 blev der afholdt et borgermøde, hvor alle med interesse for bæredygtighed kunne bidrage med deres ønsker og holdninger til, hvordan Fanø kan skabe mere bæredygtig udvikling. Borgermødet blev kickstarten på arbejdet med bæredygtighedsplanen og mange af diskussionerne herfra er bragt videre i udvalgets arbejde.

Udvalget begyndte sit arbejde i oktober 2019 og har siden afholdt 10 møder i perioden frem til august 2020, som bl.a. har bestået af workshops, byvandring og ekskursion til Samsø.

Sideløbende med udvalgets arbejde opstod der i forlængelse af borgermødet i oktober en række arbejdsgrupper, som har bidraget med input til arbejdet inden for specifikke temaer.

Syv temaer

Bæredygtighedsplanen peger på 7 temaer, som er vigtige at tage fat på i arbejdet med udviklingen af et bæredygtigt Fanø.

'Bæredygtighed' er et bredt begreb, og de 7 temaer dækker ikke alle aspekter af emnet. De er udvalgt på baggrund af input fra borgermødet, af arbejdsgruppernes arbejde, og fordi det var de temaer, som udvalget blev ved med at vende tilbage til i sine diskussioner.

Inden for alle temaerne mener vi, at der kan gøres en forskel på Fanø, og at Fanø har potentiale til at vise vejen for bæredygtig udvikling - lokalt og i et bredere perspektiv. Det har været vigtigt for udvalget, at planen både er visionær og operationel. Derfor indeholder den både forslag til hverdagshandlinger, som den enkelte kan foretage sig, og mere ambitiøse og vidtrækkende tiltag, som skal løses i fællesskab mellem kommune, befolkning og virksomheder.

FN's verdensmål

På Fanø bakker vi op om FN's verdensmål og de 17 mål har været en inspiration til arbejdet med bæredygtighedsplanen. I planen kan man se, hvordan de syv temaer lægger sig op af nogle af FN's verdensmål.

"Grøn omstilling og bæredygtighed vil være nøglebegreber på alle områder i udviklingen af Fanø Kommune, og der nedsættes et §17 stk. 4 udvalg til at forestå arbejdet med både energi, bæredygtighed og klimasikring."

Konstitueringsaftalen for Byrådet, 2018-2021.

FN'S VERDENSMÅL

for bæredygtig udvikling

1 AFSKAF FATTIGDOM 	2 STOP SULT 	3 SUNDHED OG TRIVSEL 	4 KVALITETS- UDDANNELSE 	5 LIGESTILLING MELLE KØNNENE 	6 RENT VAND OG SANITET
7 BÆREDYGTIG ENERGI 	8 ANSTÆNDIGE JOBS OG ØKONOMISK VÆKST 	9 INDUSTRI, INNOVATION OG INFRASTRUKTUR 	10 MINDRE ULIGHED 	11 BÆREDYGTIGE BYER OG LOKALSAMFUND 	12 ANSVARLIGT FORBRUG OG PRODUKTION
13 KLIMA- INDSATS 	14 LIVET I HAVET 	15 LIVET PÅ LAND 	16 FRED, RETFERDIGHED OG STÆRKE INSTITUTIONER 	17 PARTNERSKABER FOR HANDLING 	 FN'S VERDENSMÅL for bæredygtig udvikling

FN har fastsat 17 mål for en mere økonomisk, social og miljømæssig bæredygtig verden. Målene sætter en fælles global retning for, at vi i 2030 står med en verden i bedre bæredygtig balance. Visionen er, at vi alle skal kunne leve et godt liv nu og samtidig give verden videre i ordentlig stand til de næste generationer.

Hvorfor?

Det er vigtigt at arbejde aktivt for at styrke bæredygtigheden på Fanø fordi

- Vi vil give den bedste version af Fanø videre til den næste generation
- Vi vil give mennesker de bedste rammer for at leve gode, meningsfulde liv
- Vi vil som lokalsamfund være resiliente og i stand til at tilpasse os de forandringer, som fremtiden bringer

Foto: Morten Fog

Bæredygtighed er, at når vi som mennesker og samfund bruger jordens ressourcer for at leve, så gør vi det på en måde, så vi ikke ødelægger vort livsgrundlag. En bæredygtig udvikling skal sikre vores nuværende behov uden at forringe fremtidige generationers muligheder for at opfylde deres.

Man taler om både *miljømæssig*, *social* og *økonomisk* bæredygtighed. På Fanø handler det om:

At vi passer på den natur og det landskab, der omgiver os. At vi er bevidste om, hvordan vi beskytter Fanøs og Vadehavets Natur, men også, hvordan vi påvirker og beskytter kloden som sådan.

At Fanø er et godt sted at leve. At der er mulighed for at opbygge relationer og indgå i store og små fællesskaber. At der er et stærkt lokalsamfund, hvor man passer på hinanden og er åben over for menneskers forskelligheder.

At der er balance i økonomien for det enkelte menneske og den enkelte virksomhed. At den økonomiske værdi bidrager til at skabe livskvalitet, god service og gode produkter på Fanø og til at understøtte udviklingen af et godt miljø og af den sociale sammenhængskraft.

Hvad betyder det?

Resiliens betegner evnen i et system (fx en person, en økonomi eller en by) til at komme sig over et udefrakommende chok. Det vil sige systemets kapacitet til at absorbere forstyrrelser, reorganisere og forandre sig uden at miste de grundlæggende egenskaber og kvaliteter, som fandtes før chokket.

Principper for arbejdet med bæredygtighed

En bæredygtig udvikling kan ikke drives af kommunen alene. Men Fanø Kommune har et ansvar for at gå foran, inspirere og gøre det nemt for øens andre aktører at agere bæredygtigt.

I det følgende er beskrevet en række principper for, hvordan Fanø Kommune vil arbejde for en bæredygtig udvikling på Fanø:

Vi vil **skabe forbindelser**. Fanø Kommune vil facilitere mødet mellem de aktører og interessenter, der ønsker at gøre en forskel. Vi vil hjælpe med at bringe folk sammen og arbejde aktivt med at skabe og understøtte netværket af aktører, som arbejder med bæredygtighed på Fanø.

Vi vil opsøge **samarbejde med omverdenen** om bæredygtige tiltag og projekter - både på Fanø og med kommuner og aktører andre steder.

Vi vil arbejde bevidst med at give de fremtidige generationer **kompetencerne til at handle bæredygtigt**. Vi vil sørge for at de har viden, men også at de har mulighed for at eksperimentere, at øve sig og derigennem erkende, hvordan de selv kan gøre en forskel. Det er en integreret del af børnenes hverdag i daginstitutioner og skole (kulturbærende institutioner)

Vi vil synliggøre **fællesskabet**, samarbejderne og relationerne som muliggør den bæredygtige udvikling.

Vi vil gøre det **nemt** og tilgængeligt for alle at gå i gang og agere bæredygtigt.

Vi vil understøtte og **hylde de gode eksempler** på bæredygtig udvikling. Ved at yde råd og vejledning og teknisk hjælp, hvor det er muligt. Men også gennem opmuntring og anerkendelse og ved at fortælle historierne om de bæredygtige tiltag og de mennesker, der står bag.

Vi vil indtænke bæredygtighed i de projekter, som kommunen selv igangsætter og har ansvar for

Vi vil indtænke det individuelle, lokale og samfundsmæssige perspektiv.

'Fællesskabet Fanø'

...Er titlen på nærværende bæredygtighedsplan. Det er også overskriften for den vision, som skal guide arbejdet med bæredygtig udvikling på Fanø:

Vision: Fællesskabet Fanø

I fremtiden bidrager alle på Fanø via små og store indsatser til den grønne omstilling. Alle ved, at de kan gøre en forskel og tager ansvar for deres egne handlinger. Bevidstheden om, at mennesker og natur er forbundet er stærk, og det er med til at styrke oplevelsen af sammenhæng. Fanø er et fællesskab, man har lyst til at være en del af - Et fællesskab man både rejser- og flytter til for at indgå i.

Målsætning

For at understøtte visionen vil vi arbejde for, at Fanø bliver foregangskommune, når det kommer til bæredygtighed og cirkulær økonomi. Vi vil bruge det, at vi er en ø og et afgrænset kredsløb ved at stille os til rådighed som laboratorium for bæredygtige løsninger. Det skal være muligt at teste mange forskellige løsninger – fra affaldshåndtering til byttebiler, lokalt producerede fødevarer og genanvendelse af byggematerialer.

Temaer, mål og indsatser

På Fanø vil vi specielt arbejde med bæredygtighed indenfor følgende temaer:

- Bæredygtig og cirkulær økonomi
- Turisme
- Byggeri
- Fødevarer
- Biodiversitet
- Genbrug
- Transport

Vi har ladet 'cirkulær økonomi' være det første tema, fordi den cirkulære tankegang går igen i de andre temaer og fordi vi mener, at en bæredygtig økonomi er en forudsætning for en bæredygtig udvikling på Fanø i bredere forstand. De øvrige temaer er præsenteret i ikke prioriteret rækkefølge.

For hvert tema er der en kort beskrivelse af, hvordan det kommer til udtryk på Fanø, og hvorfor det er vigtigt. Derudover er der opsat nogle mål for det enkelte tema samt eksempler på tiltag, som forskellige aktører kan iværksætte for at understøtte realiseringen af målene.

En del af temaerne lapper over hinanden, fx hænger 'bæredygtig turisme' tæt sammen med 'bæredygtig transport', ligesom der er et overlap mellem 'genbrug' og 'bæredygtigt byggeri'. Vi har prøvet at undgå for mange gentagelser, så eksempler på tiltag kun fremgår et sted, selvom det kunne placeres under flere temaer.

Bæredygtig og cirkulær økonomi

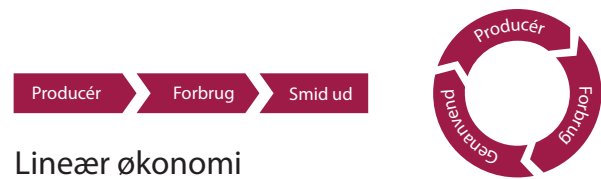
Fanø har, trods størrelsen, alt hvad man kan forvente af en moderne kommune. Skalaen - og dermed budgettet - er blot mindre og man er følsom overfor udsving. Kommunens økonomi er sund og befolkningen er veluddannet. Det har stor betydning, at kommunen ligger så tæt på Esbjerg. Både i forhold til arbejdspladser, infrastruktur, uddannelse, detailhandel og service. Selvom Fanø har en stærk, selvstændig kulturel identitet hænger øen økonomisk tæt sammen med Esbjerg og den øvrige region og ønsket om en bæredygtig økonomi på Fanø rækker derfor ud over kommunens grænser.

Vi ønsker, at økonomien på Fanø skal være bæredygtig. Det vil sige at kommune, virksomheder og borgere forvalter deres ressourcer på en måde, så de bevarer eller øger deres værdi. Det skal med andre ord 'løbe rundt'. Men i modsætning til en traditionel vækstfilosofi, hvor den økonomiske vækst udelukkende skal skabe profit ønsker vi, at den økonomiske vækst bruges til at skabe værdi på andre måder - at skabe bedre miljø, grøn omstilling og livskvalitet.

Cirkulær økonomi er en model for forbrug og produktion, hvor produkters livscyklus er udvidet i forhold til en 'traditionel', lineær økonomi. I en lineær økonomi skabes der værdi ved at udvinde ressourcer, producere produkter og smide dem væk, når de er udtjente - hvorefter man producerer og forbruger nye. I en cirkulær økonomi skaber det samme produkt eller materialerne i det værdi mange gange. Det sker blandt andet takket være et bedre design, der gør det nemmere at reparere, genbruge og reproducere gamle produkter, en forbedret holdbarhed og bedre affaldshåndtering. Men også via nye forretningsmodeller baseret på leasing, deling, reparation og genbrug.

Den cirkulære økonomi knytter sig ikke til en geografi, men er snarere en måde at tænke forbrug og værdiskabelse på. Når det er sagt, er

Cirkulær økonomi

Lineær økonomi

der gode muligheder for at arbejde med cirkulær tænkning på Fanø, fordi det er et geografisk afgrænset kredsløb. Det handler ikke kun om produkter, men også om, at den økonomiske værdi der genereres på Fanø bidrager til at skabe værdi på øen, herunder øge kvaliteten/livskvaliteten i localsamfundet. Fokus på cirkulær økonomi er en model for, hvordan de øvrige seks temaer kan lykkes.

Cirkulær økonomi er ikke noget nyt. Historisk set har man tænkt cirkulært og bæredygtigt i alle mulige sammenhænge, ret og slet fordi det var det mest fornuftige og mest økonomiske. Der vil i planen være indsat historiske og nye eksempler på, hvordan man har tænkt cirkulært på Fanø.

Målet er:

- At skabe en bæredygtig økonomi, hvor der er balance i økonomien for Fanø Kommune, Fanøs virksomheder og de enkelte borgere
- At skabe cirkulær økonomi - dvs. at den værdi der genereres på Fanø investeres i bæredygtige virksomheder eller tiltag på Fanø eller andre steder i regionen
- At skabe større bevidsthed om at handle lokalt
- At genanvende øens ressourcer mest muligt ved smarte løsninger

Fanøhusene er en-længede, murede, stråttækte huse. De er orienteret med gavlene øst-vest og stalden placeret i den koldeste, vestligste del af huset. På den måde skulle man bruge mindst mulig energi til opvarmning.

Fanøhusene er i høj grad bygget af materialer, som man har kunnet få fat i lokalt. På den måde har man undgået at bruge energi til transport. Soklen består af store marksten og tagene er tækket med rør, som vokser i de fugtige områder på østsiden af øen. På stråttækte huse bruges der meget lidt energi på at gøre rørene klar til tagdækning. Myndingen er beklædt med græstørv. Størst energibehov har der været til produktion og transport af murstenene, der stammer fra området omkring Esbjerg, hvor der lå mange teglværker. Stenene blev til gengæld brugt mange gange. Når man rev et hus ned, blev murstenene brugt i nye huse.

På Fanø var det traditionelt kvinderne, som drev husholdningerne, for mændene var ofte til søs flere år ad gangen. I husholdningerne brugte man det, man kunne skaffe lokalt. Der var ikke mange træer, men kunne bruge som brændsel, så i stedet brugte man vraggods, som man samlede på stranden, tørrede ko-kasser og lyng, som man skar på heden.

Foto: Frederik Baun

Med bæredygtig økonomi mener vi:

- At den økonomiske vækst ikke sker på bekostning af natur og økosystemer, men derimod er med til at understøtte en miljømæssig bæredygtig udvikling samt livskvalitet og trivsel
- At man forvalter sine økonomiske ressourcer på en måde, så de bevarer eller øger sin værdi

Med cirkulær økonomi mener vi:

- At ressourcer i form af materialer, produkter eller penge bliver i det samme kredsløb i lang tid og skaber værdi mange gange.

Foto: Morten Fog

Ideer og tiltag, som fremmer bæredygtig og cirkulær økonomi

Som kommune vil vi...

Sikre bæredygtig udvikling ved at søge midler og tilskud, der øremærkes bæredygtige projekter og lokale initiativer.

Etablere cirkulær økonomi mellem producent, restaurant/detailhandel og forbruger ved at skabe netværk og facilitere møder mellem aktørerne.

Som borger kan jeg...

Handle lokalt og støtte de lokale virksomheder.

Investere i bæredygtige virksomheder - lokalt eller regionalt

Lade produkter jeg ikke skal bruge mere blive genbrugt, genanvendt eller up-cyklet på Fanø

Som virksomhed kan vi...

Handle lokalt, også selvom det måske er dyrere

Gå sammen med de andre lokale virksomheder om at løse og byde på større opgaver på Fanø

Skabe en stærk fælles markedsføring udadtil

I fællesskab kan vi...

Eksperimentere med at skabe egen valuta på Fanø. Formålet er, at pengene kun cirkulerer på Fanø i lokale forretninger og små og mellemstore virksomheder, og dermed skaber værdi på Fanø.

Oprette andelsejede virksomheder, som ejes, drives og forbruges af befolkningen. For eksempel en andelsgård, andelsslagteri, andelsmejeri osv.

Bæredygtig turisme

Turisme er det største erhverv på Fanø og hvert år mangedobles befolkningstallet, når ti-tusindvis af gæster besøger øen. Bæredygtig turisme er derfor et vigtigt element for at opnå et bæredygtigt Fanø.

Alene fordi turisterne udgør så stor en del af befolkningen (især i højsæsonen) har det stor betydning, hvordan de opfører sig og agerer. Og fordi en stor del af erhvervslivet arbejder med turisme eller afledte effekter heraf, har det stor effekt, at de driver deres virksomheder bæredygtigt.

Turisterne er desuden vigtige formidlere af den gode fortælling om Fanø og de kan være med til at markedsføre Fanø som en bæredygtig ø.

Mange turister vender tilbage til Fanø år efter år og føler en stærk tilknytning til øen. De deler ofte en omsorg for og engagement i forholdene på Fanø med de fastboende. Den følelse af, at være en del af Fællesskabet Fanø skal styrkes, så man oplever, at man er sammen om at agere bæredygtigt og opføre sig ansvarligt.

Der skal sikres en god balance mellem turisterne og de kulturmiljøer og naturområder, som de kommer for at opleve. Det skal være muligt at opleve såvel summen af mennesker og kulturliv, som storslået natur, stilhed og højt til himlen. Nogle attraktioner på Fanø sælger sig selv - fx stranden og de historiske bymidter, hvor der er rigtig mange mennesker i højsæsonen. Der skal gøres en indsats for at gøre opmærksom på nogle af de andre områder på øen, både for at mindske slid på byer og landskaber og fordi andre typer oplevelser kan tiltrække andre typer turister.

Et eksempel på en indsats der er iværksat er plakaten "Velkommen til smukke Fanø", som er del af Fanø Kommunes formidlingsindsats til turister og fastboende. Plakaten beskriver, hvordan

man kan agere bæredygtigt og omhandler bl.a. affaldssortering, lokalt producerede fødevarer, offentlig transport, naturhensyn osv. Plakaten indgår i turistguiden for Fanø 2020.

Målet er

- At turistbranchen er bæredygtig - at de aktører der arbejder med turisme driver deres egen virksomhed bæredygtigt og at de leverer bæredygtige produkter og services til turisterne.
- At de turister som besøger Fanø opfører sig bæredygtigt.
- At sikre et balanceret forhold mellem natur, kulturmiljø og turister
- At skabe bevidsthed omkring bæredygtighed - At gøre turisterne opmærksomme på og bevidste om, hvordan de kan gøre en forskel via små og store handlinger. At de på Fanø får nye, bæredygtige vaner, som de tager med hjem
- At Fanø kan markedsføre sig overfor turister som en bæredygtig ø og at det bliver et konkurrenceparameter

Med bæredygtig turisme mener vi:

- At turisterne agerer bæredygtigt og ansvarligt. Fx passer på naturen og har mindst muligt CO2 aftryk.
- At turistbranchen agerer bæredygtigt og tilbyder bæredygtige produkter og services

Foto: Fanø Kommune

Ideer og tiltag som fremmer bæredygtig turisme

Som kommune vil vi...

Afmærke nogle af stierne på Fanø bedre, så de er mere tilgængelige for turister. Inspireret af fx Kyststien på Bornholm eller Øhavsstien på Fyn.

Nudge turisterne til at opføre sig bæredygtigt, fx vælge offentlig transport, eldrevet transport eller cykler.

Som borger kan jeg...

Fortælle den gode historie om bæredygtighed på Fanø til de turister jeg møder - og involvere dem i, hvad de kan gøre.

Som virksomhed i turistbranchen kan vi...

Drive vores egen virksomhed bæredygtigt. Fx bruge cykler/el-cykler/el-biler til transport. Brug miljørigtige produkter -fx i forbindelse med rengøring, vask osv

Udvikle nye services, som gør det nemt for turisterne at agere bæredygtigt. Fx udleje cykler, med levering og afhentning i sommerhuset.

I fællesskab kan vi...

Oprette en mærkningsordning for sommerhuse, som gør det tydeligt, hvor bæredygtigt sommerhuset er. Det kan fx indgå hvilket energimærke hvidevarerne i sommerhuset har, hvor godt huset er isoleret (energiforbrug), om el og varme kommer fra vedvarende energikilder, om byggematerialerne er bæredygtige osv.

Bæredygtigt byggeri

Bebyggelsesstrukturen på Fanø er præget af skipperbyerne Nordby og Sønderho, med tætte bykerner af gamle, bevaringsværdige huse, omkranset af nyere boligområder. Mod vest ligger sommerhusene i et bælte mellem Fanø bad og Rindby strand, samt umiddelbart nord for Sønderho. Ved Fanø bad er der hotelbyggerier i op til 3 etagers højde, men generelt er byggeriet på Fanø lavt og spredt.

Fanø har rigtig mange gamle huse og der er således tradition for at byggerier holder i mange år.

Fordi der er så mange sommerhuse er der mange kvadratmeter byggeri pr borger på Fanø og det er et område, der beskæftiger mange. Desuden står bygge- og anlægssektoren samlet set for store CO2 udledninger og sektoren er en af de største affaldsproducenter. Der er derfor stort potentiale i at arbejde for et mere bæredygtigt byggeri.

Se også Fanø Kommunes erhvervspolitik 2020-2025. Heri beskrives blandt andet ønsket om at oprette et tværkommunalt projekt med fokus på at videreføre de lokale håndværkstraditioner.

Se også Energistrategi for Fanø Kommune 2035. Heri beskrives forslag til en række handlinger indenfor emnet "Energieffektiviseringer i boliger og fritidshuse", blandt andet vedrørende informationskampagner for udskiftning af oliefyre, energirådgivning og demonstrationsprojekter.

Målet er:

- At alle privatpersoner, virksomheder og offentlige institutioner som opfører eller renoverer byggeri på Fanø vælger bæredygtige løsninger af høj kvalitet
- At kommunens ejendomme opføres, renoveres og drives bæredygtigt
- At sommerhusene på Fanø er kendt blandt lejerne for at være bæredygtige og energioptimerede og at det bliver et konkurrenceparameter i forhold til udlejning.
- At byggebranchen på Fanø / Fanøs håndværkere har den nyeste viden om, hvordan man bygger bæredygtigt og gennem deres rådgivning påvirker kunderne til at vælge bæredygtige løsninger
- At øge andelen af byggematerialer som genbruges eller anvendes på nye måder.

Med bæredygtigt byggeri mener vi:

- Byggeri, som holder mange år
- At byggematerialerne er bæredygtige
- Bygninger, som har et lavt energiforbrug
- Bygninger, som er forsynet med energi fra vedvarende energikilder.
- Byggeri som er opført på en måde, så materialerne kan genanvendes

Foto: Fanø Kommune

Ideer og tiltag, som fremmer bæredygtigt byggeri

Som kommune vil vi...

Stille krav til bæredygtighed i lokalplaner, byggetilladelser osv. alle de steder det er muligt

Gøre bæredygtighed til et parameter ved udbud af offentlige byggeopgaver.

Sørge for at vores medarbejdere har den nyeste viden om bæredygtigt byggeri så de kan inspirere og rådgive private og professionelle bygherrer om bæredygtige løsninger og alternativer. Også selvom der ikke er hjemmel til at stille krav om de bæredygtige løsninger i lovgivning osv.

Som borger kan jeg...

Vælge bæredygtige løsninger i mit eget byggeri.

Som virksomhed i byggebranchen kan vi...

Sørge for, at vores egne bygninger er co2 neutrale, bæredygtige og energineutrale

Sørge for at vores medarbejdere har viden og kompetencer indenfor energi, bæredygtige byggematerialer mv.

Rådgive vores kunder til at bygge bæredygtigt - også selvom de ikke spørger om det.

I fællesskab kan vi...

Etablere en 'Grøn efteruddannelse' til håndværkere på øen, fx inspireret af Bornholm

Etablere en fælles 'Materialebank' på Fanø med byggematerialer, der kan bruges igen i andre byggerier. Fx vinduer og døre, mursten, tegl, gulvplanker osv. Evt med en skrottningsordning eller pant for at aflevere det, så der er et incitament.

Indregne byggematerialers livscyklus, når der regnes økonomi i byggerier.

Bæredygtige fødevarer

Der skal være fokus på bæredygtig produktion, forarbejdning og forbrug af fødevarer på Fanø.

Selvom der ikke er store landbrugsarealer på Fanø, produceres der alligevel en del fødevarer på øen. Der er fåreavl og kvægdrift samt en række mindre grøntsagsavlere og fritidsfiskeri. Der er tale om ekstensiv drift, idet landskabet og naturen på Fanø i høj grad er fredet og beskyttet. Produktionen af fødevarer er derfor langt hen ad vejen bæredygtig.

Vi ønsker et større fokus på lokalt producerede fødevarer. Først og fremmest fordi der produceres gode fødevarer på Fanø og i regionen omkring det nordlige vadehav og for at støtte de lokale fødevarerproducenter. Når de fødevarer man spiser er produceret lokalt er transportbehovet og dermed CO2 udledningen lav. Det kræver dog, at der også er mulighed for at forarbejde fødevarerne lokalt.

Ikke alle fødevarer der forbruges på Fanø vil være lokalt produceret, men der skal være fokus på bæredygtigt forbrug, herunder økologiske fødevarer, vegetariske alternativer osv, bl.a. i kommunale institutioner, detailhandelen og restauranterne.

Se også Fanø Kommunes erhvervspolitik. Heri beskrives blandt andet, at kommunen vil undersøge mulighederne for at etablere et lokalt slagteri, destilleri eller mikromejeri samt sikre, at der udlægges erhvervsgrunde til dette. Det beskrives også, at Fanø Kommune vil støtte erhvervssamarbejde med fokus på øget afsætning af Fanø produkter, og fælles fremstød som fx "Fanø torvedage".

Målet er:

- At der produceres flere lokale og bæredygtige fødevarer på Fanø til forbrug/afsætning på Fanø
- At der skabes mulighed for forarbejdning af fødevarer på Fanø
- At flest mulige fødevarer og indkøb skal være økologiske eller lokale.
- At selvforsyningsgraden øges - dvs mængden af fødevarer som produceres og forbruges på Fanø

Hvorfor er det vigtigt?

- For at mindske udledning af CO2 ved transport af fødevarerne
- For at mindske udledningen af pesticider og andre skadelige stoffer til naturen
- For at undgå udpining af jorden
- Når man spiser de lokale råvarer giver det en stærk oplevelse af det sted man bor/besøger
- For at støtte de lokale producenter

På Fanø Kommunes arealer bruger man køer til naturpleje. Når køerne slagtes sælges de til lokale restauranter, hvor de indgår i menuen. På den måde skaber de samme køer værdi mange gange.

Foto: Sønderho Kro

Ideer og tiltag, som fremmer bæredygtige fødevarer

Som kommune vil vi...

Prioritere, at der serveres økologiske eller lokalt producerede fødevarer i de kommunale institutioner

Lade viden om lokale fødevarer og produktion af dem indgå i undervisningen i skolen, fx i madkundskab og natur/teknik eller biologi.

Som borger kan jeg...

Købe og spise økologiske og lokalt producerede fødevarer.

Som virksomhed kan vi...

Samle alle lokalt producerede fødevarer i særlige afdelinger, så det er nemt at finde for forbrugeren (dagligvarebutikker).

Indgå i 'stop-madspild' samarbejder

Fortælle de gode historier, om de lokalt producerede fødevarer til turister osv.

I fællesskab kan vi...

Arbejde for at der kan forarbejdes flere fødevarer på Fanø.

Starte et marked med lokalt producerede fødevarer.

Arrangere events for børn og unge med fokus på lokale fødevarer - evt i samarbejde med de lokale restaurationer/kokke.

Lave kortlægning og fælles markedsføring af de steder, hvor man kan "smage på Fanø". Fx i form af et egentligt kort og fælles åbent hus arrangementer.

Biodiversitet

Naturen og landskabet på Fanø er helt unikt - så unikt, at Vadehavet er udpeget som Unesco verdensarv. Naturen er da også den helt store attraktion på øen. Selvom det er storslået og voldsomt er landskabet og naturen også skrøbelig, både overfor slid og overfor påvirkning fra de stoffer, der udledes gennem forurening og eksempelvis landbrug.

Som mennesker på denne jord, har vi en forpligtelse til at passe på på den, og det kræver, at befolkningen kender til naturen på Fanø. Det er bevist, at jo mere man kender til naturen, jo mere passer man på den. Det vil vi også bestræbe os på på Fanø.

Naturen på Fanø har det godt. Det meste af øen er udpeget som Natura 2000 Habitatområde og fuglebeskyttelsesområde og over halvdelen af kommunens areal er omfattet af naturbeskyttelseslovens §3. Derfor passes der allerede godt på den. Fanø Kommune indgår i et forpligtende miljø samarbejde med Esbjerg Kommune, som løbende arbejder på at pleje og opretholde kvaliteten af naturen på Fanø. For eksempel arbejdes der på at rydde træer og buske fra bestemte hedeområder for at bevare en god naturtilstand og det åbne landskab.

Et andet eksempel på en indsats er Fanø Kommunes beslutning om, at lade rabatter og grøftekanter vokse vildt af hensyn til biodiversiteten.

Men der kan stadig gøres en indsats på kommunens arealer og i det private - også de steder,

som ikke er omfattet af naturbeskyttelse. Vi ønsker at skabe flere vilde uderum, som bidrager til gode levesteder for insekter og bier. Vi ønsker også at øge kvaliteten af de eksisterende naturområder.

Målet er:

- Forøge/sikre/styrke biodiversiteten af naturligt forekommende arter på Fanø
- At alle aktører er bevidst om, hvad de kan gøre for biodiversiteten på Fanø
- Øge viden om sammenhængene mellem de planter, insekter og dyr, der er særlige for Fanø - og hvordan vi som mennesker påvirker udviklingen af dem
- Formidle kvaliteterne i Fanøs natur

I fugtige områder på Fanø vokser der tagrør. Rørskoven har et helt særligt dyreliv og er hjem for en række padder og fugle. Dyrene stiller forskellige krav til deres yngle og levesteder. Nogle lever i områder med mange gamle rør og andre har brug for åbne arealer mellem rørene og områder med nye, lave rørskud. På Fanø har man altid høstet tagrør fordi man har brugt dem til at tække huse med. På den måde skaber man variation i rørskoven og sikrer biodiversiteten.

Hvad er biodiversitet?

FN definerer biodiversitet som: "Mangfoldigheden af levende organismer i alle miljøer, både på land og i vand, samt de økologiske samspil, som organismene indgår i. Biodiversitet omfatter såvel variationen indenfor og mellem arterne som mangfoldigheden af økosystemer."

Foto: Fanø Kommune

Ideer og tiltag, som fremmer biodiversiteten

Som kommune vil vi...

Lade alle vores kommunale arealer vokse vildt i det omfang, der er muligt, samtidigt med at vi oplyser omkring situationen, så gæster ikke tror, det er sjuks

Opfordre til/forbyde at der bruges skadelige kemikalier i private haver, landbrugsområder og offentlige arealer

Lave en naturplejeplan, der har særligt fokus på biodiversitet.

Som borger kan jeg...

Lade min have gro vildt og varieret, så fugle og insekter kan få gode levesteder

Sanke i naturen og oplyse om ansvarlig sankning

Uddanne mig på området og lære om, hvilken natur der hører hjemme i området

Bidrage med lokal kendskab og erfaring indenfor Fanøs natur

Som virksomhed kan vi...

Som landmænd undgå at bruge miljøskadelige stoffer på egne arealer

Lade græsarealerne vokse vildt med omtanke for naturens mangfoldighed, samtidigt med at vi oplyser omkring situationen, så gæster ikke tror, det er sjuks

Tage ansvar for at gæster ved, hvordan man gebærder sig i naturen for eksempel via informativonstavler og kommunikationsmateriale

I fællesskab kan vi...

Holde Fanøs naturarealer frie fra skrald

Genbrug

På Fanø er man allerede godt i gang med at genbruge eksempelvis møbler, legetøj, byggematerialer og køkkenudstyr, som finder nye ejere via loppemarkeder og digitale platforme. Mange kender hinanden og det er nemt at dele, bytte og overtage hinandens produkter.

Fanø har desuden de seneste år udviklet sig markant på affaldsområdet. Der er opsat miljøstationer rundt omkring på øen, der giver mulighed for at sortere i syv fraktioner, og man har virkelig taget udfordringen op. På Fanø sorteres over 50 % af affaldet, hvilket er målet i den gældende affaldsplan. Se mere i Fanø Kommunes affaldsplan

På Fanø ønsker vi at der gøres op med "køb-ind-og-smid-ud-tendensen". Når man genbruger produkter mindsker man miljøbelastningen, idet behovet for at producere nye varer falder. Når man genbruger lokalt, bliver transportbehovet desuden mindre.

Som forbrugere skal vi forstå de produkter vi har eller anskaffer os som en ressource. For eksempel at materialerne i et produkt repræsenterer en værdi, også når produktet har udtjent sin funktion. Det kræver en ny måde at tænke på og det kræver nye kompetencer, hvis vi skal kunne upcycle og genanvende i højere grad.

Med genbrug mener vi:

- At forbrug formindskes
- At et produkt forbliver i det afgrænsede kredsløb (øen) længst muligt via genbrug, genanvendelse og upcycling
- At der sker den nødvendige sortering eller forsvarlige deponering, når produktet ikke er genbrugbart mere.

Målet er:

- At gøre det nemmere at genbruge og genanvende materialer og produkter
- At informere og formidle til gæster og turister omkring bæredygtigt forbrug
- Udvikle og udveksle kompetencer til at upcycle
- At skabe bedre muligheder for reparation
- At strømmen af nye varer til øen og affald fra øen mindskes
- At understøtte affaldsplanen og øge bevidstheden omkring ansvarlig affaldssortering

Hvad betyder det?

Genbrug: Her bruges den samme ting/genstand til det samme formål mere end en gang, fx når man køber en brugt sofa

Genanvendelse: Her bruges materialerne fra et produkt til at lave et nyt, f.eks. hvis man smelter dåser om for at kunne lave en gryde.

Upcycling: Her genanvendes en ting, der ellers betegnes som affald. Ved at give den en ny funktion, samtidig med at den oprindelige form bibeholdes, spares der enorme ressourcer på produktion og forarbejdning

Foto: Morten Fog

Ideer og tiltag som fremmer genbrug

Som kommune vil vi...

Undervise børn og unge i 'reparation'

Etablere en afdeling til upcycling/reparation/genbrug på genbrugsstationen samt opsætte hylder til brugbare ting, som er for gode til at smide ud, og som kan tages hjem af nye ejere.

Som borger kan jeg...

Bytte, dele og genbruge så meget jeg kan.

Bruge holdbare løsninger og udfase engangsmaterialer fx plastikposer

Altid overveje, om et produkt er helt udtjent inden jeg smider det ud - eller om det /dele af det kan bruges af andre

Som virksomhed kan vi...

Udvikle reparationservices som supplement til salg

Udfase engangsmaterialer, som fx engangsservice og plastikposer

Udvikle pant- eller bytteservices på de produkter vi sælger

I fællesskab kan vi...

Oprette et reparationsværksted, hvor vi hjælper hinanden med at reparere elektriske artikler, møbler osv.

Bæredygtig transport

På Fanø er afstandene ikke store, og det er nemt at komme omkring på cykel og til fods - specielt i Nordby og Sønderho. Kommer man udenfor bykernerne er bebyggelsen dog meget spredt - særligt i sommerhusområderne. De er svære at betjene via traditionel kollektiv transport og langt de fleste sommerhusgæster har da også bil med. De fleste turister bruger også bilen til at komme omkring på øen i deres ferie og det skaber et pres på veje, parkering og færge - især i sommerperioden.

Vi vil fremme alternativer til den fossildrevne transport for at mindske CO2 udledningen og miljøbelastningen samt nedsætte presset på vejene.

Vi vil fortsat udforske, hvordan man kan skabe nye, kollektive transportmuligheder, som passer til forholdene på Fanø og som både er økonomisk og miljømæssigt bæredygtige.

Der er allerede mange turister og fastboende, som cykler rundt på øen i dag. Vi vil gerne understøtte cyklismen og derudover arbejde for at fremme den ikke-fossildrevne transport. Her er det nødvendigt at skabe bedre forbindelser mellem færge og sommerhusområder samt at etablere en bedre infrastruktur i form af el-ladestander til cykler og biler.

Et eksempel på en indsats er, at der indsættes en El-færge mellem Fanø og Esbjerg fra 2021.

Et andet eksempel er Fanø Kommunes indsats for at forbedre oplevelserne for cykelturister. Kommunen har opsat fem cykelstops med pumper, opholdsmuligheder og oversigtskort.

Fanø Kommune har desuden besluttet at udarbejde en trafikplan, blandt andet med henblik på at mindske bilkørsel i bymidterne.

Se også Energistrategi for Fanø Kommune 2035, som indeholder en række forslag til handlinger indenfor emnet "el til transport".

Målet er:

- At udfase fossildrevne transportmetoder
- At gøre det nemt at komme rundt til fods, cykel og via ikke-fossil-dreven transport.
- At videreudvikle en god cykelinfrastruktur
- At alt offentligt transport gøres fossilfri og gratis
- At skabe mere flextrafik

Med bæredygtig transport mener vi:

- At transportmidlerne ikke påvirker miljøet negativt (støj, partikler osv)
- At der udledes mindst muligt Co2 når personer eller varer transporteres fra A til B. Fx:
 - Når mange transporterer sig sammen i kollektiv transport eller ved samkørsel
 - Når drivmidlerne (på individuelle og kollektive transportmidler) er fossilfri
 - Når man transporterer sig ved egen kraft på cykel eller til fods

Foto: Visit Fanø

Ideer og tiltag, som fremmer bæredygtig transport

Som kommune vil vi...

Gøre den kollektive transport fossilfri

Gøre det nemmere og billigere at tage den offentlige transport

Etablere mere parkering ved den offentlige transport, sådan at flere vælger at lade bilen stå

Sørge for at infrastrukturen er i orden fx ved at etablere el-ladestationer til biler og cykler

Som borger kan jeg...

Cykle, fordi det er sundere og bedre for miljøet

Investere i bæredygtig transport

Som virksomhed kan vi...

Sørge for at vores egne biler er fossilfri

Cykle, fordi det er sundere og bedre for miljøet

Som turistvirksomhed henviser og opfordrer til den bæredygtige transport gennem brochurer, kort og informationstavler

I fællesskab kan vi...

Lave delebils-ordninger

Arbejde for at der etableres ø-cykler, inspireret af bycykler, som man kender fra større byer

